

Ön Söz / Preface

Sigarasız Toplum

Hiç şüphe yoktur ki, insanoğlunun gördüğü ve belki de göreceği en büyük kitle imha silahı tütündür. Çünkü insanoğluna tütün kadar zarar veren başka hiçbir madde yoktur. Tütünün zehirli ve zararlı bir madde olduğu anlaşıldıktan sonra tütün ve tütün ürünleri ile mücadele de başlamıştır. Tütünün kullanılmaya başlanması da onunla mücadele tarihi de oldukça eskidir. Tütününün Avrupa'ya ve bilahare Osmanlı coğrafyasına taşınması 1492 yılında Kristof Kolomb'un Amerika kıtasına ulaşmasından sonra olmuştur. Amerika yerlileri arasında daha çok dini ve toplumsal bir ritüel olarak kullanıldığı düşünülen tütününün Avrupa'ya taşınmasıyla birlikte çok çeşitli amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır. Yaygın olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte pek çok zararının farkına da varılmış ve onunla mücadele edilmeye başlanmıştır.

Tütünle mücadele ederken farklı ülkelerde farklı tedbirler alınmıştır. Hatta bazı ülkelerde idama varan ağır cezalar getirilmiştir. Osmanlı'da ise yasaklar kısmi olarak I. Ahmet (saltanatı:1609-1617) döneminde başlamakla birlikte IV. Murat (saltanatı:1623-1640) döneminde zirveye ulaşmıştır. IV. Murat yayınladığı fermanlarda "tütünün çeşitli yangınlara ve fenalıklara sebebiyet verdiği, bihassa zaman israfına yol açtığını" ifade ederek ticaretini ve ziraatini kesin olarak yasaklamıştır. Ancak IV. Murat sonrasında bu mücadele maalesef gevşetilmiştir.

Osmanlı döneminde (1872 yılında) tren yolculuklarında tütün kullanmayanların haklarını koruyan bir nizamname oldukça önemlidir. Bu nizamname toplu taşıma araçlarında insan sağlığını önceleyerek tütünün kullanılmasını kısıtlayan dünyadaki ilk örnek uygulamadır.

Osmanlı'nın son dönemlerinde oluşan çeşitli isyanlar, salgın hastalıklar ve savaşlar nedeniyle tütünle mücadele konusu arka plana itilmiş durumdaydı. O dönemlerde bütün dünyada tütün savaşan askerlere moral olsun diye dağıtılan bir meta haline gelmişti.

Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında tütünle mücadele etme stratejisi olmadığı görülmekte idi. Mücadele etmek bir yana, hatta hastanede yatan hastalara sigara reçete edilmesi yasal hale getirilmişti (1934).

Ülkemizde tütünle mücadelenin farkına varan ve bununla mücadele edilmesinin önemli bir insani sorun olduğunu ifade eden Dr Fuat Umay gibi siyasetçi ve Dr Besim Ömer, Dr Mehmet Hazik gibi bilim insanlarının gayretlerine rağmen tütünle mücadelenin önemi yetkililerce pek dikkate alınmadı. Hatta ülkede yaşayan gençlerin tamamının askere alındığı bu dönemlerde tüm askerlere sigara vermeyi zorunlu hale getiren yasalar (1931,1954) çıkarmak suretiyle gençler sigaraya alıştırılmıştı. İşte bu genç askerler ya sigara içerek zehirlenmişler veya gittikleri memleketlerine zehri taşıyarak ülkemizin tamamının zehre bulaştırılmasına vesile olmuşlardı.

Elbette ki bu durumun vahim sonuçlarının ilk farkına varanlar sağlık meslek mensupları oldu. Astım ve diğer akciğer hastalıklarının ve bilhassa akciğer kanserlerinin artışına yol açan istatistiklerin ortaya çıkması tütünle mücadelenin çok daha elzem hale geldiğini göstermekteydi. Bunun farkına varan hekimlere ve bilhassa halk sağlığı savunucularına iş düşmüştü. İşte o günlerde halkın sağlığını savunanların gür sesi olarak ortaya çıkan Sağlığı Geliştirme ve Sigara ile Mücadele Derneđi büyük bir öngörü ile Sağlık için Sigara Alarmı Dergisi'ni yayımlamaya başladı (1992). Bu bilimse dergi oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Çünkü, daha önce sadece münferit kalemlerin yazıları şeklinde ele alınan bu mücadele artık bilimsel bir hüviyete bürünmüş ve akademik bir dergi olarak ortaya çıkmıştır. Dergi 2001 yılına kadar muntazaman yayımlanmıştır. Bu yönüyle baktığımızda zaman, o günkü şartlarda bu dergiyi hayata geçirmek için üstün fedakarlıklar sarf eden Erol Sezer hocamıza ve tüm emek verenlere hakikaten büyük bir minnet duyduğumu ifade etmek isterim.

Dergi çok önemli bir gayretin adeta fitilini ateşlemiştir. Toplumun bu dergiye ve dergide öne sürülen fikirlere sahip çıkması ve buradan alınan ilhamla Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin çeşitli kademelerinde konunun dile getirilmesi oldukça önemli olmuştur. Bu gayretler, tütünle mücadele konusunda toplumun aydınlanmasına vesile olmanın yanında ilgili yasa tekliflerinin TBMM'ne sunulması esnasında oldukça önemli bir başarıyı da beraberinde getirmiştir. Nitekim 1995 yıllarında verilen yasa teklifi sonrasında 4207 sayılı yasa yürürlüğe girmiş ve tütünle mücadelede önemli bir alan, önemli bir zemin kazanılmıştır. Daha sonra uygulamada olan aksaklıkları dikkate alarak 2008 yılında yapılan değişiklikler (5727 sayılı Yasa) tütünle mücadelede büyük bir mesafe kazanılmıştır.

Tütün ve tütün ürünleriyle yapılan mücadelede 2008-2012 yılları arasında mükemmel bir başarı elde edilmiş ve tütün kullanma oranları %32'lerden %27'lere kadar geriletilebilmiş ise de daha sonraları maalesef bu başarı sürdürülememiştir. Geline nokta hiç de iç açıcı değildir. Ancak, ümitsiz olmamak gerekir. Ülkemizin bilgi ve tecrübe birikimi daha önceki başarıları yakalayabilecek ve hatta onu geçebilecek güce sahiptir. Bunda asla şüphem yoktur.

Bu başarıyı yeniden yakalayabilmek için herkes tıpkı 2008'de olduğu gibi seferber olmalıdır. Sanatçı, sporcu, medya mensubu, sivil toplum kuruluşları ve akademi camiası bu mücadelede eskisinden daha sağlam bir şekilde dik durmalı ve bu ağır yüke omuz vermelidir.

Tütün ve tütün ürünleriyle yapılan mücadelenin tütün kullananlarla değil, tütünü üretenlerle değil tütünün verdiği zararları dikkate almaksızın insanların canlarını ve mallarını sömüren kirli bir düzene karşı olduğunu da belirtmek gerekir.

Büyük bir memnuniyetle ifade etmek isterim ki, bu ulvi mücadelede yolculuğunda Sağlık için Sigara Alarmı Dergisi üzerine düşen görevi fazlasıyla yapmıştır. İnaniyorum ki bu yeni hamlede dergimizin omuz vermesi tütünle mücadeleye çok büyük bir katkı sağlayacaktır. Yayınına 2001 yılında ara veren dergimiz 24 yıl gibi uzun sayılabilecek bir aradan sonra bu yıl yeniden hayata geçmesi oldukça önemsenecek bir durumdur. Derginin Turkish Journal of Tobacco Control adıyla İngilizce olarak da yayımlanması hem uluslararası mahiyette yayın kabul etmesi ve hem de okuyucu kitlesini artırması bakımından çok önemli olduğu muhakkaktır.

Bu vesileyle dergiyi ilk defa yayımlayan ekibin lideri Prof Dr Erol Sezer hocamızın tecrübelerini bizatihi kendisinin burada yeniden aktarmasını çok önemsiyorum. Bunun yanında, Yasemin Açık hocamızın, Nazmi Bilir hocamızın ve Toker Ergüder hocamızın büyük gayretleri ve fedakarlıkları minnetle anılacaktır. Atılan bu hayırlı adımların yenileriyle takviye edilmesinin yeni kazanımlara vesile olacağı düşüncesindeyim. Bu yıl itibarıyla Sağlık için Sigara Alarmı Dergisi (Turkish Journal of Tobacco Control)'nin yayın hayatına yeniden başlamasında emeği geçen hocalarımıza tüm emeği geçenlere teşekkürlerimi ve tebriklerimi ileterek başarılar diliyorum.

Prof. Dr. Cevdet Erdöl

KTÜ Tıp Fakültesi (Kardiyoloji) Öğretim Üyesi

TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Eski Başkanı